

KJAK

framhald
Føroyum, blivu skipaðar mannagongdir í sambandi við handfaring av hóttanum móttvegis føroyska samfelagnum. Í skipan av Tilbúgving Føroya stendur skrivað m.a. at:

“Tann føroyska tilbúgv-ingarskipanin fylgir hóttan-arstiginum í Danmark, sum PET (Politiets Efterretnings-tjeneste) og FE (Forsvarets Efterretningstjeneste) fyrisit-ingarliga áseta, og sum skip-að er í hesum 5 stigum: ingen, lav, middel, høj og meget høj trussel”.

Viðvíkjandi viðgerð hjá myndugleikum av upplýs-ingum um hóttanir ímóti føroyska samfelagnum, stendur skrivað soljóðandi í skipan av Tilbúgving Føroya:

“Upplýsingar og metingar um, hvussu stór ein hóttan er ímóti Føroyum saman við møguligum viðmælum um at seta í verk fyriskipanir av til-búgvingarligum slag, verða sendar frá PET og FE til landsstýrið ígjøgnum Føroya Landfúta og Færøernes Kommando (mín viðm: nú Forbindelseselement Fær-øerne undir Arktisk Kom-mando), Kreppuráðið (mín viðm: nú Tilbúgvingarráðið) og viðkomandi økismyndug-leika alt eftir, hvørjar upplý-singar talan er um...”

Í skipan av Tilbúgving Føroya er eisini gjørdur ein bygnaður fyri kreppustýring í Føroyum – ein kreppustýr-ingareind. Hesin bygnaður er kjølfestur og skipaður í landsstýrinum á politiskum stigi og í einum Kreppuráðið, sum er á fakligum embæt-ismannastigi. Í skipan av Tilbúgving Føroya stendur skriva soljóðandi um, nær kreppustýringareindin kann verða gjørd virkin:

“Kreppustýringareindin kann verða gjørd virkin, tá ið talan er um tilburðir, sum søguliga sæð koma sjáldan fyri – teir víkja (helst) frá van-ligu tilburðunum. Dømi um tílíkar tilburðir eru pandemi og serligir smittuelvandi sjúkdómar, spreingingar á oljuboripalli, eldur í stórum ferðamanna- og tangaskip-um, sum ger, at skipini eru ella kunnu koma í havsneyð, stórar flogvanlukkur á landi ella á sjónum, útlát frá kjarn-orkuverkum og eldgosum, sum raka Føroyar eitt langt tíðarbil, evnafrøðiligt, liv-frøðiligt og radiologiskt út-lát, yvirgangur og kríggj. Eisini kunnu átøk frá eitt nú umhvørvisfelagsskap-um, sum hava í hyggja at skaða umdømi Føroya uttan-lands, vera dømi um serligan skaðatilburð, sum hevur við sær, at Kreppuráðið og tí næst Landsstýrið skal verða fráboðað. Tað kunnu vera onnur dømi – í øðrum

serligum førum – sum ikki verða nevnd her, sum gerða Kreppustýringareindina virknað.”

4. Hækkaða hóttan-arstigi í Evropa og í Norðurlondum setir eyka krøv til føroyskar myndugleikar og vinnulív at skipað síni trygdarviðurskifti

Hækkaða hóttanarstigi í Evropa og Norðurlondum orsaka av óvissu trygdarpol-itisku støðuni og tilhoyrandi yvirgangshóttanum, setir eyka krøv til skipan av trygd-arviðurskiftum innanlands í Føroyum og í sambandi við vinnuligt virksemi uttan-lands, sum hevur við Føroyar at gera.

Til dømis ynskir politiið, at danska rættargangslógin, sum er sett í gildi í Føroyum, fær ásetingar líknandi teim-um í Danmark um økta heimild hjá politinum at av-lurta borgarar í sambandi við illgruna um, at álsvarslig brotsverk eru í umbúna- ella eru um at verða framd.

Trafikstyrelsen krevur, at Atlantic Airways og Vága Floghavn herða trygdar-krøvini umborð á flogførum og á flogvøllinum sambært ásetingum úr ES umframt altjóða loftferðslumyndug-leikanum ICAO, sum hoyrir undir ST.

Altjóða sjóferðslumynd-ugleikin undir ST, IMO, hev-ur ásetingar um, at eisini føroyskir myndugleikar – í hesum førinum MRCC/Tórs-havnradio sum alarmerings-myndugleiki og Landsverk sum eftirlitsmyndugleiki – tryggjað, at kommunur í Før-oyum hava gjørt eina skipan (trygdar- og tilbúgvingar-ætlan) viðvíkjandi verju av havnum móti yvirgangi, samsvarandi ISPS kotuni (The International Ship and Port Facility Security Code). Skip undir føroyskum flaggi kunnu koma undir ófráboða eftirlit í fremmand-um havnum – sokallað Port State Control – sambært Paris MoU skipanini, har flestu limir eru ES lond, men har Føroyar ikki eru limir.

4.1 Týðningarmikið, at landsfyrising hevur óheft eftirlit og er í einum samstarvi við vinnulívið

Líkasum tað í dag ikki ber til at skilja politikk-økini við-víkjandi trygd og tilbúgving, ber tað sostatt heldur ikki til, at skilja sundur trygd-arpolitikk frá vinnupoli-tikki. Vinnulívið, sum skap-ar virðir til samfelagið, má ganga hond í hond og sam-starva tætt við myndugleik-ar, sum hava ábyrgdina av trygdar-, verju- og tilbúgv-ingarmálum í landinum.

Samtíðis er avbjóðingin at skipa so fyri, at landsmynd-ugleikar, sum vegna Løgting og Landsstýrið hava eftirlit við at vinnulívið útinnir sítt virksemi á lógligan hátt og tryggan hátt, eru bygnaðar-liga óheftir av vinnulívinum soleiðis, at eftirlitið kann verða útint á einum objekt-ivum grundarlagi.

Saman við landsfyri-sitingini hava Føroya Ar-beiðsgevarafelag, fakfeløg og Vinnuhúsið ein týðningar-miklan leiklut í at menna ein tilvitaðan hugburð til týðningin av, at trygdar- og tilbúgvingarviðurskifti á arbeiðsplássum á landi, á sjónum og í luftini, verða skipaði við gjøgnumskygni og við óheftum eftirliti.

Risikostýringin, sum vinnulívið ger í samstarvi við landsmyndugleikar, komm-unur og bjargingarfeløg,

snýr seg sostatt í stóran mun um at skapa virðir til samfelagið og samtíð-is leggja arbeiði soleiðis til rættis, at fyribyrgt verður fyri óhappum og vanlukk-um í sambandi við virksemi. Í hesum sambandi fevnir risikostýringin av einum ávísum vinnuligum virksemi í føroyska samfelagnum eis-ini um trygd og verju í mun til eitt hækkað hóttanarstig.

5. Um Føroyar ikki skipað trygdar- og verjumál á politiskum- og stjórnarráðsstigi, fáa vit myndugleikar, sum í ávísum førum frásiga sær ábyrgd í trygdarmálum

Føroyar hava í dag ikki ein trygdar- og verjupolitikk, og av tí orsök skipað føroyskir myndugleikar seg í stóran mun bert á operativum stigi, tá tað ræður um trygdar- og tilbúgvingarmál í breiðum høpi. Tað er gott og neyð-ugt, men tað er ikki nokk. Skipanin av virkseminum má eisini fevna um stjórn-arráðs- og politiskt stig, tí tað er har evsta ábyrgdin fyri trygdar-, verju- og til-búgvingarmálum er staðsett

samanhildið við, at tað er á politiskum- og stjórnarráðs-stigi, at tað verður stung-ið út í kortið viðvíkjandi tí yvirskipaða trygdarpolitikk-inum, lógarverkið og tilhoyr-andi ætlanum.

Ein trygdar- og verjupoli-tikkur, sum eisini tekur atlit til føroyska samfelagið, vil tryggja, at tað er samsvar millum hvussu operativa virksemi við starvsfólkum og fyrisitingarligum manna-gongdum hjá útinnandi myndugleikum og feløgum í Føroyum verður skipað og tær uppgávur, ið somu myndugleikar og feløg skulu útinna sambært lógini í mun til trygdarmál.

Lýst í mun til at taka ábyrgd av trygdarmálum í føroyska samfelagnum í breiðum høpi, kann ein út frá hendingum gjøgnum tíðina siga, at um eitt ávist

málsøki í samfelagnum, sum hevur stóra ábyrgd við sær í mun til trygd landsins og vælferð fólksins – í hesum førinum trygdar-, verju- og tilbúgvingarmál – ikki er legitimera og kjølfest á polit-iskum- og stjórnarráðsstigi, so fáa vit í nøkrum førum operativar myndugleikar og feløg, sum í sambandi við skipan av teirra virksemi, ella handfaring av serligum og/ella stórum skaðahend-ingum, ikki taka sína mynd-ugleika-uppgávu upp á seg, fyrr enn almenningurin ella fjølmiðlar varpa ljós á málið.

5.1 Trý ítøkilig dømir í ár um myndugleikar, ið vísa afturhaldni at taka sína ábyrgd upp á seg

1. **Garnaskipið Anita**, har ein maður sló út og doyði í februar mánaða í ár. Staðfest fleiri ivasom við-urskifti umborð á skip-inum bæði hvat trygd og reiðskapi viðvíkti. Við-komandi myndugleikar tóku ikki veruliga hond um málið, fyrr enn al-menningurin og fjølmiðl-ar spurdu inn til málið, sum nú bíðar eftir viðgerð í rættarskipanini.

2. **Sea Sheperd**, har fólk frá felagsskapinum í mán-aðarvís uppihildu seg runt um í Føroyum við tí endamáli, at steðga grindadrápi. Støðan mill-um føroyingar og fólk frá Sea Shepherd felagsskap-inum var til tíðir spent – ein kann siga, at hóttan-arstøði í landinum hækkaði. Nakrar dagar áðrenn Ólavsøku upplýsti kirkju-ráðsforkvinnan í Havn-ar kirkju – Dómkirkjuni – í fjølmiðlunum, at fólk, sum ætla sær í kirkju Ólavsøkudag, av trygd-arávum ikki hava loyvi at hava stórar taskur við sær innar í kirkjuna. Tað bleiv ikki upplýst í fjøl-miðlunum, hvørjar met-ingar kirkjuráðið hevði gjørt av, um fólk frá Sea Shepherd vóru til vanda fyri trygdina í kirkjuni,

pkt. 3 um West Hercules seg á í mun til heilsu, trygd og umhvørvi (HTU). Pkt. 2 við-víkjandi hóttanini móttvegis Dómkirkjuni byggir á trygd-ar- og verjupolitikk sambært eini meiri siðbundnari merk-ing um uppgávur hjá politi-num og hernaðarvaldinum í mun til trygdarstøði í landin-um í heila tikið.

Øll trý dømini hava tað eyðkenni til felags, at tað virksemi, ið liggur til grund fyri tí einstøku hendingini, hevur útlendskan uppruna, og kemuruttanifrá inn til Føroya. Í Anita-málinum er talan um útlendska manning og figging til virksemi, hóast skipið er skrásett í Føroyum. Í Sea Shepherd málinum er felagsskapur og fólkini har útlendsk. West Hercules er eisini útlendskur ognar-skapur, har meginparturin av starvsfólkunum eru út-lendsk.

Tað er gott, at útlendingar gera iløgur í Føroyum og hava áhuga í føroyskum viðurskiftum. Hesin áhugi frá útlendskum leikarum í føroyskum vinnulívi og mentan, má tó í fleiri førum stýrast av føroyskum mynd-ugleikum í einum samstarvi við fyrst og fremst danskar myndugleikar, tá vit hava við trygdar-, verju- og til-búgvingarmál at gera.

Men hvat er orsøkin til, at trygdarmál í breiðari merk-ing ikki eru legitimeraðar og kjølfestar á politiskum og stjórnarráðsstigi í Føroyum og í hesum sambandi, hví eru myndugleikar í Føroyum afturhaldnir við at taka til sín ábyrgd í sambandi við ítøkiligar hendingar og upp-gávur, tá talan er um trygd-ar-, verju- og tilbúgvingar-mál?

Mín meting er, at tað eru trý grundleggjandi svør til hesar báðar spurningar, sum taka støði í viðurskiftum, sum hava við politikk, or-ganisatión umframt søgu og mentan at gera:

- Føroyar eru ríkisrætt-arliga ein partur av Kongsríki Danmarkar, har heimastýrislógin § 5 ásetir, at Danmark hevur ábyrgdina av uttanríkis-, trygdar- og verjumálum Føroyum viðvíkjandi (pol-itiskt svar).
- Í Føroyum er landsfyri-sitingin ikki skipað til at taka sær av trygdar-, verju- og tilbúgvingar-málum í einum sam-anhangi og á teimum trimum neyðugu pall-unum, sum eru á polit-iskum-, stjórnarráðs- og operativum stigi. Før-oyska landsfyrisingin hevur heldur ikki fyrr í so stóran mun sum í dag havt brúk fyri, at skipað